

TÜRKİYE’NİN COVID-19 SALGINI SONRASI SOSYO- EKONOMİK SÜRECİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

*Türkan YILDIZ

** Bilge AFŞAR

ÖZ

2020 Aralık ayında, Çin’ de birden fazla insanda zatürre tespit edilmesi bir acil durum olarak algılanmış ve öncelikli olarak ülke içerisinde önlemler alınmaya başlanmıştır. Virüsün türünün araştırılması süreci salgın olma ihtimali bilgisinin dünyaya duyurulmasını geciktirmiştir. Aralık ayında Çin Wuhan kentinde görülen ve tüm dünyada etkisi hızla yayılan Covid- 19 salgını, tüm ülkeleri birçok açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Küresel boyutta bir salgın olması neticesinde de, Türkiye’ de bu süreçten etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. Dünyayı etkisi altına alan Korona virüs salgını, Türkiye’ yi de ekonomik ve sosyolojik açıdan fazlasıyla etkilemiştir. Bu kapsamda, bu çalışma ile tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını neticesinde, Türkiye hükümetinin geliştirdiği ekonomi ve sosyal politikalarından, işletmelere yönelik uygulamalardan, Türkiye’ nin salgın döneminde mevcut ekonomik durumundan ve geleceğe yönelik tahmini durumundan, salgının Türkiye’deki sektörlere olan etkilerinden bahsedilmiştir.

Araştırmada yöntem olarak, detaylı literatür incelemesi yapılarak, konuya ait güncel sayısal, ekonomik verilere yer verilmiştir. Elde edilen veriler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye’ de Mart 2020 itibari ile uygulanan sosyo-ekonomik politikalardan ve bu politikaların Türkiye’ ye olan etkilerinden, IMF, Dünya Bankası, Merkez Bankası, TÜİK, OECD ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı, T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerinden yararlanılarak Covid-19 Salgın sonrası, Dünya ve Türkiye ekonomisinin görünümünden bahsedilmiştir. Tüm dünyayı olumsuz yönde etkileyen Covid-19 salgını neticesinde Türkiye’ de gerçekleşen ve gerçekleşmeye devam eden ekonomik, sosyal ve politik mücadelenin çıktılarının detaylı şekilde incelenmesi sayesinde bu araştırmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Salgını, Pandemi, Türkiye Ekonomisi, Sosyo Ekonomik Politikalar

JEL Kodları: E31, E60, E63

*Doktora Öğrencisi, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Doktora yildiz.turkanyildiz@gmail.com
ORCID:0000-0002-9146-9626

** Doçent Doktor, KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, bilge.afsar@karatay.edu.tr
ORCID:0000-0002-2891-7617

ABSTRACT

In December 2020, the detection of pneumonia in more than one person in China was perceived as an emergency situation and preventions were taken within the country primarily. Because of the process of investigating the type of virus has delayed the country's announcement to the world about the possibility of an epidemic. In December, the Covid-19 pandemic which was seen in Wuhan, China spread rapidly all over the world and affected all countries in many subjects negatively. Turkey is also one of the countries affected by this process as a result of a pandemic on a global pandemic. The Corona virus pandemic which affected to the world, has also exceedingly affected the Turkey economically and sociologically. In this context, as a result of the Covid-19 pandemic which affected whole world, it has been mentioned about the economies and social policies which the Turkey goverment developed, implementations for business, Turkey' economic situation in pandemic period and its estimated economic situation in the future, impacts of the pandemic on sectors in Turkey and finally,

In this research, a detailed literatüre review research model was used as a method. Current numerical and economical datas which are related to the subject were included. In this context, in this study , it has been mentioned that the Turkey' s socio-economic policies implemented from March 2020 with a nominal after Covid-19 pandemic which affects the whole world and effects of these policies to the Turkey, also it has been mentioned that the World' s and Turkey' s economic situations by benefiting from the data of the IMF, World Bank, OECD, Central Bank, European Central Bank, Republic of Turkey Strategy and Budget Presidency, Republic of Turkey Ministry of Treasury and Finance. As a result of the Covid- 19 pandemic which affected all over the world adversely, it is thought that this research will contribute to the relevant literature with the Turkey's current economical, social and political struggles of the results of a detailed examination.

Key Words: Covid-19 Epidemic, Pandemic, Turkey Economics, Socio Economic Policies

JEL codes: E31, E60, E63

GİRİŞ

114 milyondan fazla vaka sayısı ve tüm dünyada görülmesi nedeniyle Covid-19 bir salgın olarak nitelendirilmektedir. Dünyayı sağlık yönünden olumsuz olarak etkileyen bu salgının birçok olumsuz boyutu bulunmaktadır. Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19' un tek başına yalnızca bir sağlık krizi olarak değerlendirilmek yerine tüm dünyayı ekonomik ve sosyal açıdan etkileyen bir kriz olarak tanımlamak daha yerinde olacaktır. Etkisinin ve sonuçlarının uzun vadeli ve beklenmedik olması nedeniyle, süreçten hemen hemen tüm ülkeler ekonomik açıdan olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Diğer taraftan salgın sebebiyle alınmak zorunda kalınan önlemler neticesinde, sosyal açıdan da çeşitli krizler meydana gelmiştir. Sosyal mesafe, izolasyon ve karantina uygulamaları sonucu, hem kamu da hem özel sektörde işe devamlılığın fiziki olarak gerçekleşmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Beklenmedik anda gerçekleşen kriz neticesinde uzaktan çalışma, uzaktan eğitim modelleri hızlı bir şekilde topluma adapte edilmek zorunda kalınmıştır. Herhangi bir alt yapı çalışması yapılmadan ani olarak gerçekleşen bu tür uygulamalar

hem ekonomik açıdan külfet hem de sosyolojik açıdan bir takım olumsuzluklara neden olmuştur. Sosyal aktivitelerin gerçekleştirildiği mekânların geçici olarak kapatılması veya hizmetlerinin kısıtlanması, sosyal açıdan olumsuz etkiye neden olurken sektörlerin ekonomilerine de etki etmiştir. Dünyayı etkisi altına alan salgın krizi kapsamında, Türkiye’ de dört temel aktör olarak varsayılabilen; Hane halkı, reel sektör, finansal sektör ve kamu sektörüne yönelik çeşitli politika gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile hedeflenen, Covid-19 salgını neticesinde Türkiye’ de uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar, bu politikaların ülke üzerindeki etkilerinin açıklanması ve son olarak Dünya’ da ve Türkiye’ de salgın sonrası ekonomik sürecin karşılaştırılmasının yapılmasıdır. Çalışma dört başlık halinde incelenecektir. Birinci başlıkta; Covid-19 salgını sonrası Türkiye’ nin sosyo ekonomik politikalarından bahsedilecek, ikinci başlıkta; Covid-19 Salgını sonrası Dünya ekonomisinin görünümünden bahsedilecek, üçüncü başlıkta Türkiye’ nin ekonomik görünümünü anlatılacak. Son başlıkta konuya ilişkin elde edilen veriler ışığında sonuç ve öneriler yer alacaktır.

1. COVID-19 SALGINI VE TÜRKİYE’ NİN UYGULADIĞI SOSYO-EKONOMİK POLİTİKALAR

Çin, Wuhan kentinde başlamış olup tüm dünyaya hızlıca yayılan Covid-19 salgını tüm dünyayı sosyal ve ekonomik açıdan etkilediği gibi, Türkiye’ yi de etkisi altına almıştır. Küreselleşmenin en zirve şekilde gerçekleştiği günümüz dünyasında, ülkeler arası etkileşim ve iletişimin fazlasıyla olması nedeniyle virüsün bir salgın boyutuna gelmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Geçmişte yaşanan çeşitli salgınların tüm dünyaya yayılma serüvenine bakıldığında İpekyolu ticaretinin ve kültürel etkileşimin olmasının rolü göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Beklenmedik bir sürecin içerisine girmiş olan ülkelerin ekonomileri çeşitli boyutlarda olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Bu bağlamda, beklenmedik kriz nedeniyle bir takım ekonomik ve sosyal planların uygulamaya konulması ihtiyacı hâsıl olmuştur. Diğer taraftan ülkelerin kendi içlerinde virüsün hızla yayılımını durdurabilmek amacıyla aldıkları önlemler neticesinde, piyasadaki sektörler bu durumdan ciddi anlamda olumsuz yönde etkilenmişlerdir. Virüsün yayılımını kontrol altına alabilmek amacıyla temelde uygulamaya konulmuş olan, izolasyon, sosyal mesafe ve karantina kuralları, sokağa çıkma yasakları, uzaktan çalışma, sosyalleşme araçları olarak görülebilecek olan kafe ve restoran hizmetlerinin geçici süre askıya alınması veya tamamen durdurulması gibi kısıtlamalar, hem sosyal açıdan hem de ekonomik açıdan bir takım sonuçlar meydana getirmektedir. Alınan önlemlerin meydana getireceği ekonomik ve sosyal sonuçları hafifletmek amacıyla tüm ülkeler gibi Türkiye’ de bir takım sosyo-ekonomik politikalar geliştirmek durumunda kalmıştır. Bu kapsamda alınacak önlemler, krizin halen daha devam eden bir yapıda olması hasebiyle devam edecek gibi de görünmektedir.

1.1. Türkiye’ nin Uyguladığı Sosyal Politikalar

İlk vakanın görüldüğü tarih olarak 10 Mart’ ın kabul edildiği Korona virüs salgını neticesinde, Türkiye’ de önlemler almak mecburiyetinde kalmıştır. Salgının önüne geçebilmek adına alınan önlemlerin temelde amacı insan sağlığının önündeki tehlikeyi kontrol altına alabilmek ve bu süreçte halkın sosyal ve psikolojik açıdan en az şekilde etkilenmesini sağlayabilmektir. Salgının kontrol altına alınabilmesi amacıyla, hükümetin uygulamaya koyduğu karantina, sosyal izolasyon, uzaktan çalışma, bazı sektörlerin hizmetlerine ara vermesi gibi uygulamalar neticesinde, evlerinde kalmak zorunda olan kişilerin gelirlerinde de ciddi sorunlara neden olmuştur. Salgın kapsamında uygulanan politikalar değerlendirildiğinde (Toklucu ve Baygeldi, 2020);

- Gelir güvenliğini sağlamak amacıyla, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, gelir seviyesi düşük ailelere bin TL nakit desteği yapılmış,
- Dönem içerisinde emekli aylıklarında artırıma gidilmiş ve bu sayede en düşük emekli aylığı 1.500,00 TL olarak belirlenmiştir,
- Belirli yaş üstü bireylerin emekli aylıklarının evlerine getirilmesi sağlanmış,
- Bayram ikramiyelerinin ödemelerinin daha öne çekilmesi sağlanmış,
- Kısa çalışma ödeneği hususunda esneklik getirilerek, 120 günlük hizmet akdi 60 güne indirilmiş, 600 çalışma günü şartı ise, 450 gün ile sınırlandırılmıştır,
- Asgari ücretin %21,56 oranında artırılması sağlanarak hem işverenin hem de çalışanın rahatlaması amaçlanmıştır,
- Salgın kapsamında çalışanlara ve işverenlere düşen yükümlülükler bağlamında Bakanlık aracılığıyla Covid-19 salgın eğitimi verilmiş, iş ortamının gerekli koşulları sağlanmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir,
- İşe alım süreçlerinin artık dijital bir şekilde gerçekleştirilmesi yönünde mutabık olunmuştur,
- Yurtdışı ile çalışan veya bağlantılı olan, herhangi şekilde hastalık şüphesine sahip olan bireyler için karantina süresi olan 14 günlük süre zarfında iş göremezlik ödeneği verilmesine ve bu ödeneğin de Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmasına karar verilmiştir,
- Kreş, anaokulu gibi çocuk bakım ve eğitim kurumlarında, hem öğretmenlere hem de öğrencilere yönelik salgın konusunda bilinçlendirmek amacıyla çeşitli eğitimler verilmiş, altı saatte bir olmak kaydıyla öğrencilerin korona virüs belirtilerinin var olup olmadığı noktasında gözlemlenmesi hususunda kural getirilmiştir,
- Düzenli aralıklarla eğitim kurumlarının dezenfeksiyon işlemlerinin gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği konusunda bakanlık tarafından kontrollerin yapılması sağlanmıştır,
- Aileler ve öğretmenler, Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen, 14 Kural kapsamında bilgilendirilmiştir,
- Bu sürecin meydana getirebileceği stres ve kaygı ile başa çıkabilmek adına psiko-sosyal destek verilmesi sağlanmıştır,
- Huzur evlerinde, belirli saat aralıklarında, huzur evi sakinlerinin muayene edilmesi sağlanmış, çalışanların da işe başlamadan önce testlerinin yapılması ve kontrollerinin de devamlı olarak gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.

Tüm bu süreçlerin iyi şekilde yönetilmesi, kurumların, kişilerin, kuruluşların süreç içerisinde nasıl hareket etmeleri gerektiği hususunda doğru bilgiye ulaşmasının sağlanması amacıyla, Türkiye’de “Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı” 2004 yılından itibaren uygulanmaktadır. Salgının ilerlemesinin önüne geçmek, toplumun tüm bireylerinin bilinçlendirilmesini sağlamak, kamu ve özel sektör faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak, ekonomik ve sosyal açıdan krizin meydana getireceği riskleri azaltmak amacıyla bu hazırlık planından yararlanılmaktadır (T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, 2019). Salgının ilk yayılım evresinde, Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak, yurtdışındaki hastaların yurda geri getirilmesi hususunda ücretsiz olarak transferlerinin gerçekleştirilmesi (ambulans uçak hizmeti), ülke içinde hastalığın tedavisinde hizmetlerin ücretsiz olarak gerçekleştirilmesi, Çin’den getirilen test kitlerinin vatandaşlara kamu veya özel hastanelerde ücretsiz olarak yapılması, tedavide uygulanabilecek ilaçların temini noktasında erkenci davranarak tedbir konusunda geç kalınmaması, yurtdışı yolcularının izole edilerek karantina altında tutulması (öğrenci yurtları tesis edilmesi), maske üretip bunların kimlik numarası aracılığıyla halka dağıtılması gibi eylemler, salgın sürecinde, Türkiye’ nin sosyal devlet kimliğini oldukça güçlendirmiştir. Sağlık sektörü kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlere bakıldığında (İşlek vd., 2020/2);

- Korona virüs salgının dünya üzerinde gerçekleşen tüm gelişmelerden haberdar olabilmek amacıyla, operasyon merkezinin kurulması,
- Sağlık Bakanlığı' na bağlı, "Korona virüs Bilimsel Danışma Kurulu' nun" oluşturulması,
- Salgın sürecinde gerçekleşen tüm hasta bilgileri, salgın verileri, izolasyon süreçleri gibi bilgilerin yer aldığı, Covid- 19 rehberinin hazırlanması ve sürekli bir şekilde güncellenmesi,
- Havaalanı yolcu giriş çıkışlarında ateş kontrollerinin yapılması, ateşi yüksek olan yolcuların karantinaya alınması, termal kamera aracılığıyla detaylı kontrollerin gerçekleştirilmesi,
- Salgın başlangıcında öncelikle Çin' e seyahatlerin çok zorunlu olmadıkça vatandaşlara yasaklanması,
- Hava meydanları işletmesi genel müdürlüğü' nün riskli bölgelere uçuşlar esnasında alınacak önlemler konusunda bilgilendirilmesi,
- Ambulans uçak aracılığıyla, yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının ülkelere getirilmesinin sağlanması ve getirilen vatandaşların karantina sürecinde tutulması,
- Önce Çin' den gelen yolculara yönelik yapılan uygulamaların sonrasında Tüm uçuşlara da uygulanması ve daha sonrasında birçok ülkeye uçuşlarının askıya alınması,
- Covid- 19 kapsamında, kişisel koruyucu ekipman kullanımının nasıl olması gerektiğine yönelik rehberin yayınlanması,
- İran ve Irak sınırı kapılarında, Giriş çıkışlar esnasında, belirti gösteren Türk vatandaşlarına yönelik sahra hastanelerinin kurulması,
- Tüm illere yönelik, Covid- 19 bilgilendirme broşürlerinin dağıtılması,
- Erzurum ve İstanbul' a Covid- 19 testlerinin çalışılması amacıyla laboratuvar kurulması,
- Covid-19 Bilgilendirme hattı olarak 184 SABİM' in tayin edilmesi,
- Kamu spotları aracılığıyla tüm kamuoyunun bilgilendirilmesinin sağlanması,
- HAP uygulama yönetmeliğinin(Hastane Afet ve Acil Durum Planları) yayınlanması,
- Covid-19 laboratuvar sayısının artırılması,
- 2020 yılı için, daimi çalışan kadrosuna kura yöntemi ile işçilerin alınması,
- Maske ve çeşitli tıbbi malzemelerin yüksek fiyatlardan satılmasının önüne geçmek amacıyla yaptırımların uygulanmaya başlanacağı yönünde açıklamalar yapılması,
- Yerli üretimde solunum cihazı üretiminin başlanması,
- Tedavide kullanılan ilaçların Çin' den temin edilerek yurtiçine dağıtılması,
- Sağlık çalışanlarının tümünün toplu taşımalardan ve görev yeri bölgesindeki kamu sosyal tesislerinin konaklama hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanmalarının sağlanması,
- Üniversite hastaneleri ve Sağlık Bakanlığı hastanelerinde görev yapmakta olan tüm personellere ödenen performans ücretlerinin 3 aylık süreçte tavan seviyeden verilmesi,
- Etil alkol ithalatı sırasında uygulanan gümrük vergisi sıfırlanarak, tıbbi maske ve solunum cihazı üzerindeki ek vergilerin de kaldırılması,
- Bakanlık kontrolünde, cerrahi ve N95 maske üretiminin başlatılması,
- COVID-19 teşhisini ve tedavisini mümkün kılacak yöntemlerin geliştirilmesi amacıyla teşvik artırıcı Destek Programının TÜBİTAK tarafından açıklanması,
- Hastanelerde yoğunluğun önlenmesi ve temasın azaltılması amacıyla, süresi bitmiş engelli raporlarının otomatik olarak sürelerinin devam ettirilmesi, işe girerken alınacak sağlık raporlarının aynı zamanda iş yeri hekimleri ve Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimleri tarafından da verilebileceğinin belirtilmesi,
- Tüm illerde geçerli olacak "Pandemi Kurulları' nın" kurulması,
- Covid-19 kapsamında, sağlık kuruluşlarına SGK tarafından ödenen yoğun bakım ücretlerinin iki katına çıkartılması, sağlık personeli tarafından kullanılan ilaç ve türevleri,

- geri ödeme kapsamında değerlendirilmesi, Covid-19 tanılı hasta başına, hastanelere belirli tutarda ücret ödemesinin yapılması,
- Tüm sağlık kuruluşlarına girişlerde maske kullanımının zorunlu hale getirilmesi,
 - Bakanlık bünyesinde, “Korona virüs Toplum Bilimleri Kurulu’ nun” kurulması,
 - Sağlık çalışanlarına özel olarak hazırlanmış olan, RUHSAD uygulaması aracılığıyla psiko-sosyal destek hizmetinin sunulması,
 - “Pandemi İzolasyon Takip” uygulamasının başlatılması,
 - Sağlık güvencesi olmasa bile tüm vatandaşların, Covid-19 tedavisinden ücretsiz olarak yararlanması,
 - Maske satış fiyatının tavan olarak 1 TL’ den yukarıya satılmayacağına kararlaştırılması, gibi eylemlerle, salgın sürecinde önlemler alınarak politikalar geliştirilmiştir.

1.2. Türkiye’ nin Uyguladığı Ekonomik Politikaları

Sosyal yaşamı durdurma noktasına getirmesinden dolayı salgının, ekonomik hayatı da olumsuz yönde etkilemektedir. Salgın öncesi ekonomik ve sosyal yaşamın aynı şekilde devamlılığının sürdürülmesi amacıyla devletlere bir takım sorumluluklar düşmektedir. Salgının beraberinde getirdiği, çalışma hayatında sektöre uğraması, üretimin yavaşlarken tüketime hızlı şekilde artmaya devam etmesi, hizmet alımı hususunda zorlukların yaşanması gibi bir takım olumsuz faktörler ülke ekonomilerinin krize kadar sürüklenmesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda, işletmelerin ve toplumun ekonomik açıdan güvence altına alınabilmesi ve krizden en az şekilde etkilenmelerini sağlayabilmek açısından uygulanan politikalar önemli bir yer tutmaktadır. Salgının etkisini azaltmak ve toplumdaki yayılımını azaltmak amacıyla, salgın sürecinde uygulamaya konulmak zorunda kalınan bir takım tedbirler ve yasaklar neticesinde sektörler bu süreçten etkilenmişlerdir. Bu kapsamda, T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan, “Ekonomik İstikrar Kalkamı Paketi” sayesinde, sektörlerle ve vatandaşlara yönelik bir takım destekler verilmiştir. Bu paket kapsamında (T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı);

- İki milyonun üzerinde mükellefin (yaklaşık olarak 53,6 milyar TL), muhtasar ve sosyal güvenlik primlerinin tahsilatlarının ertelenmesine,
- Mücbir sebep kapsamında faaliyet gösteren sektörlerdeki tüm gelir vergisine tabi vatandaşların (1,9 milyon) mücbir sebep kapsamına alınmasına,
- Otel kiralamalara yönelik çeşitli bedel ve ödemelerin Altı ay süre ile ertelenmesine,
- Nakit akışının bu süreçte bozulması neticesinde kredi, faiz ödemelerinde zorluk yaşayan gerçek ve tüzel kişilere yönelik Üç ay erteleme ve gerekli görüldüğünde finansman desteği verilmesine,
- Kamu bankalarında, aylık Beş bin TL altında gelire sahip olan vatandaşlara yönelik ihtiyaç kredisi verilmesine, Ziraat Bankası’ nda, personel maaşı kadar işletmelere kredi desteği verilmesine, işletmelerin kurumsal kredi kartı limitinin artırılmasına, Vakıfbank’ ta, çek ödeme destek kredisi verilerek, ticari faaliyetlerinde devam etmesine destek verilmesine, işletmelere Üç aylık maaş kadar uzun vadeli kredi desteği verilmesine, Halkbank’ ta, esnaf ve zanaatkarlara ödemeler hususunda üç aylık erteleme verilmesine,
- Salgın neticesiyle, bütün firmalara yönelik “işe devam kredi desteği” verilmesine,
- Kredi ve faiz ödemeleri ertelenerek esnafın rahatlatılmasına,
- İhracat yapan firmalara, “stok finansmanı” desteği verilerek, stoklarının eritilmesine imkân sunulmasına,
- Beş yüz bin TL altı konutlarda kredi miktarının yüzde 90’ a çıkarılmasına,
- Kredi garanti fonlarının iki katına çıkartılmasına,

- Covid-19 kapsamında temerrüde düşen işletmelere, mücbir sebep sicil kaydının yazılmasına,
- İşletme büyüklüğüne bakılmadan, asgari ücret desteğinin verilmesine,
- Kamu ve özel sektörde esnek ve uzaktan çalışmanın uygulanmasına,
- Kısa çalışma ödeneği vererek işten çıkarılmaların önüne geçilmesine,
- Ücretli ve usta öğretici öğretmenlere ek ders ücretinin ödenmesine,
- En düşük emekli aylığının Bin TL' den Bin beş yüz TL' ye çıkarılmasına ve bayram ikramiyelerinin erken verilmesine,
- Telâfi çalışma süresinin Dört aya çıkarılmasına,
- Altmış milyar TL reeskont kredisi belirlenmesine, Reeskont kredi ödemelerinin uzatılmasına,
- Fiyat artışı ve stokçuluk yapan işletmelerin incelenip yaptırım uygulanmasına,
- 65 yaş üstü ve kronik hastalığı olan vergi mükelleflerine beyanname ve ödeme hususlarında uzatma verilmesine,
- Devlet destekli alacakların sigorta kapsamını 25 milyondan 125 milyona çıkartılmasına,
- İl özel idaresi, belediye ve ilgili kuruluşlara ait taşınmazların kira getirilerinde esneklik getirilmesine,
- Ar-Ge kapsamındaki işletmelerden kira alımının geciktirilmesine,
- Yurt içi havayolu taşımacılıklarında, KDV oranlarında indirimle gidilmesine,

karar verilerek, ekonomik ve sosyal açıdan Covid-19 salgının olumsuz etkileri hafifletilmeye çalışılmıştır.

Korona virüs salgını kapsamında uygulanan ekonomik politikalar değerlendirildiğinde, bu salgından fazlasıyla ve başlıca etkilenen küçük ve orta ölçekli işletmelerin çeşitli kurumlara olan borçlarının ertelenmesi, kredilerden daha kolay şekilde yararlanma imkânları, likiditenin akışkan hal almasına sunması amacıyla kredi garanti fonunun limitlerinde artışa gidilmesi, üretimin yavaşlaması ve sektörlerin virüs nedeniyle durağanlaşması neticesinde işletmelerin çalışanlarına ve alacaklarına ödemeler yapabilmesi noktasında kolaylık sunabilecektir. İlk aşamada her ne kadar işletmeye yönelik gerçekleştirilen uygulamalar olarak düşünülse de uzun vadede rahatlayan işletmeler içerisinde çalışan iş görenler açısından da avantaj sunacaktır. Yapılan işin devamlılığı, iş görenin iş garantisini devam etmesi gibi faktörler açısından uygulamaya konulan ekonomik paketler fayda sağlayabilecektir. Üretim veya hizmete ara veren sektörlerde iş görenlerin işsiz kalması ve yarı zamanlı çalışmasına yönelik olarak yardım niteliğindeki kısa çalışma ödeneği ise hem işverene mali açıdan destek hem de iş göreni korumaya yönelik bir uygulama olarak düşünülebilir. Bir takım sektörlerde vergi indirimine gidilmesi (konaklama, havayolu taşımacılığı gibi) sektörler açısından faydalı gibi görünse de tüketicinin salgın nedeniyle sosyal izolasyon vb. faktörler kaynaklı olarak hizmetten faydalanmak isteyip istemeyeceği noktasında ne kadar faydalı olacağı şimdilik belirsizlik taşımaktadır. Açıklanan ekonomik paketin bütçenin ne kadarlık kısmının ne kadarlık soruna karşılık önlem olarak ayrılacağı hususunda bir netlik olmaması bir belirsizlik olsa da, vatandaşın ekonomik ve sosyal anlamda rahatlaması adına doğru bir iyi niyet göstergesi olduğu söylenebilir. Diğer taraftan salgının belirsiz olması, mutasyona uğraması ve aşılama işlemlerinin başlaması gibi faktörler de, ilerisi için ekonomik ve sosyal açıdan gerekli önlemlerin alınması yönünde belirleyici unsur olabilecektir.

2. Covid-19 Salgın Sonrası Dünya ve Türkiye Ekonomisinin Görünümü

Bu bölümde, Covid- 19 salgını ile beraber, dünya ekonomisinin mevcut ve beklenen ekonomik durumunun ve Türkiye ekonomisinin mevcut durumunun analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu

bağlamda, OECD, IMF, Dünya Bankası, TÜİK, Strateji ve Bütçe Başkanlığı gibi kaynakların verilerinden yararlanılmıştır.

2.1. Salgın Sonrası Dünya Ekonomisinin Görünümü

2019 yılında, salgının yaşanmasıyla birlikte, küresel boyuttaki ticaretin yavaşlamaya başlaması, ticaret politikalarında belirsiz ortamın oluşmasına neden olmuştur. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı “Dünya ekonomisindeki son gelişmeler bülteni” ne göre;

- IMF (Uluslararası Para Fonu) Ocak raporuna göre; Küresel büyüme tahminlerini aşağı yönde raporlamıştır. Buna göre, 2019- 2020 yılı büyüme tahminleri % 2,9- %3,3 olarak düzenlemiştir. 2021 yılının büyüme tahmini ise IMF tarafından % 3,4 olarak öngörülmektedir. Aynı zamanda 2020- 2021 arasında gelişmiş ülkelerdeki büyüme tahminlerinin %1,6 civarında olacağı öngörülmektedir. Mali teşviklerin az olması nedeniyle ABD’ nin ekonomik büyümesinde yavaşlama olacağı düşünülmektedir. Almanya gibi ihracata dayalı ekonomilerde ise, dış talebin iyilik halinin Almanya ekonomisine yansiyebileceği ifade edilmiştir.
- OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) Kasım raporuna göre; Ekonomik büyüme tahmini %2,9 stabil bırakılırken, %3 büyüme tahmini, %2,6’ ya düşürülmüştür. Aşılama çalışmalarının dünya genelinde iyimserlik ortamının oluşmasına neden olabileceği, diğer taraftan ise, iş gücü piyasasının daralması, işletmelerin borç seviyelerinde artışların olması, gelir eşitsizliğinde artışın olması gibi faktörler ekonomik anlamda zayıflık durumunun devam edebileceğini öngörmektedir.
- WB (Dünya Bankası) Ocak ayı raporuna göre; 2019 için, %2,6’ lık büyüme tahminini %2,4’ çekmiştir. 2020 büyüme tahmini ise düşürülerek %2,5 olarak belirlenmiştir. 2021 yılı ekonomik büyüme tahminini %2,6’ ya düşürmüştür. Dünya bankasının Türkiye tahminlerine bakıldığında ise, 2020 yılı için %3 2021 yılı için ise %4 seviyesinde sabit tutmuştur. Gelişen piyasalar için; Borçlara yönelik tedbirlerin zayıf olduğu ve ileri dönemlerde sıkıntı yaratmaması amacıyla önlemler almaları gerektiği belirtilmiştir.
- FOMC (Federal Açık Piyasa Komitesi) Ekim ayında gerçekleştirdiği toplantıda, 25 bazlık faiz indirimi uygulamış, Aralık ayında herhangi bir faiz indirimine gitmeyerek, üç faiz indirimiyle 2019 yılını tamamlamıştır. 2021 yılının büyüme tahminini %1,9 olarak belirlemiştir.
- ECB (Avrupa Merkez Bankası) toplantı kararlarına göre; politika faizinde değişiklik yapmayıp 20 milyar avro civarında varlık alımına tekrardan başlamıştır.
- 2019 yılı 4. Çeyrek’ te Çin ekonomisi, %6 oranında büyüme sağlamıştır. Aynı zamanda ekonomik büyüme amacıyla, gümrük vergilerinde de indirim uygulamıştır.
- 2019 yılı 3. Çeyrek’ te Hindistan ekonomisi %4,5 oranında büyüme sağlamıştır. Yabancı yatırımı desteklemek amacıyla kendi havayolu sektörünü sigortacılık sektörünü yabancı yatırımcıya açılmasını planlamaktadır. Diğer taraftan, IMF’ nin Hindistan dâhil gelişmekte olan ülkelerde yaşanan olumsuz ekonomik faaliyetler neticesinde, 2 yıllık bir süreçte de büyüme beklentilerinin aşağı yönde olabileceği düşünülmektedir. 2020 1. Çeyrekte, piyasa tahminlerinin üzerinde, %3,1 oranında büyümüştür. Sokağa çıkma yasaklarının getirisi olarak üretimde azalma yaşanmış ve %18,3 olmuştur.
- BOJ (Japonya Merkez Bankası), Ocak toplantısında; para politikasında herhangi bir değişikliğin olmadığını belirtmiştir. Japonya ekonomisine bakıldığında, yıllık olarak %1,7 ile bir önceki döneme nazaran büyüme kaydetmiştir. IMF raporuna göre büyüme tahmini 2019 yılı için, %1 2020 yılı için ise, %0,7 olarak öngörülmüştür. Ocak ayı güncellemesine bakıldığında ise, ekonomik büyüme oranını yukarı yönlü olarak revize etmiştir. Tüketim vergisinin artması, yaşlı nüfusa bağlı sigorta giderlerinin artması nedeniyle harcamaların artması, dünya geneli belirsizliğin yaşanması ve yaşlı nüfusun fazla olması gibi faktörlerin

iyileştirilmesi ekonomik büyümeyi destekleyebileceği yönünde görüş bildirilmiştir. 2019 yılı 4. Çeyrekte, %0,7, 2020 1. Çeyrekte ise, %0,6 küçülmüştür. Aynı zamanda, Japonya' da hane halkı harcamalarında da azalış görülmekte, salgın sebebiyle, ulaşım, hizmet sektörü, konaklama gibi sektörlerde de zayıflama görülmüştür.

- NAFTA (Kuzey Amerika Ticaret Anlaşması) yenilerek, USMCA (Yeni Serbest Ticaret Anlaşması) olmuştur. Yeni anlaşma ile ABD' yle yaşanan anlaşmazlıklar giderilmiş ve dört temel faktör olan; fikri mülkiyet hakkı, geçerlilik süresi, süt ürünü, otomobil sektörü gibi standartlara yeni düzenlemeler getirilmiştir.
- ABD ekonomik büyümesinin IMF tarafından değerlendirilmesinde, yıllar bazında ekonomik olarak azalarak büyüyeceği öngörülmektedir. 2019 %2,3, 2020 %2, 2021 %1,7. İstihdama bakıldığında, işsizlik oranının son çeyrek itibariyle, %3,5 seviyelerine gelerek son 50 yıldaki en düşük seviyeye düşmüştür. Enflasyon, %2,3 olarak gerçekleşmiştir. ABD Merkez Bankası, politika faiz oranlarını %0-%0,25 aralığına indirmiştir. ABD' de 2020 1. Çeyrekte hizmet ve imalat PMI endekslerinde düşüş yaşanırken, salgın sonrası daha da dip seviyelere gelmiştir. İşsizlikte %14,7' lik artışla 1948 yılından sonra görülen en yüksek seviyeye gelmiştir.
- Avro bölgesine bakıldığında, üçüncü çeyrek itibariyle, ihracatın ve tüketimin etkisiyle %0,3 oranında büyüme gerçekleşmiştir. IMF raporuna göre, Avro bölgesi büyüme tahminleri 2019 yılı için, %1,2, 2020 yılı için %1,3, 2021 yılı için %1,4 olarak belirlenmiştir. 2019 yılı için Almanya' nın, %0,5, İngiltere' nin %1,3, 2020 yılı için ise, %1,1 ve %1,4, 2021 yılı için ise, %1,4 ve %1,5 olarak öngörülmektedir. Avro bölgesinin imalat PMI verileri değerlendirildiğinde, sektörün daraldığı görülmüştür. 2019 4. Çeyrekte, %0,9, 2020 1. Çeyrekte, %3,6 küçülmüştür. Nisan 2020' de imalat PMI endeksinin 12 seviyesine gerilemiştir. Mayıs- Haziran ayları içerisinde ise, biraz toparlanarak 2020 2. Çeyrekte, 40,1 ve 30,3 seviyelerine çıkmıştır. İşsizlikteki artış ABD' ye oranla daha ılımlı seviyelerde ilerlemiş ve yılın ilk aylarında, %6,4 olan işsizlik, Nisan-Mayıs aylarında, %6,6-6,7 seviyelerine çıkmıştır.
- Brezilya ekonomisi, IMF raporuna göre, %1,2 2019 yılı, % 2,2 2020 yılı için öngörülmüştür. Emeklilik reformu ve madencilikteki arz sorunlarının senatoda onaylanması, 2020 yılı büyüme tahminlerini etkileyen unsurlar olarak gösterilmektedir. Politika faizini, %4,5' e düşürmüştür. Brezilya ekonomisi, 2019 4. Çeyrekte, %1,7, 2020 1. Çeyrekte, %0,3 küçülme yaşamıştır. Dış talebin düşmesi, yurt içindeki talebin ve arzın değişmesi, tüketicilerin kaçınımı ve ekonomik faaliyetlerin kısıtlandırılması, petrol fiyatlarındaki sert düşüş, Brezilya ekonomisinde ciddi daralmaya neden olmuştur.
- IMF' nin Rusya raporuna göre, büyüme tahmini 2019 için %1,1, 2020 için %1,9 olarak tahmin etmiştir. Kredi derecelendirme kurulu Fitch' in raporuna göre, ekonomik büyüme tahminini %1,2 seviyesinden %1,4 seviyesine çıkartmıştır. Buna gerekçe olarak ise, ülke sanayisi ve inşaatının hızla büyüdüğü, perakende satışının hacminde de artış yaşandığını göstermiştir. Buna ek olarak, Rusya Merkez Bankası, politika faizini %6,25 ' e düşürmüştür. Rusya' nın Aralık ayındaki enflasyonu %3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Rusya ekonomisi, 2020 1. Çeyrekte, %1,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsizlik oranında belirgin şekilde artış görülmüş ve 2020 4. Çeyrekte %6 seviyeleri üzerine çıkmıştır.

Dünyanın salgın sonrası politikaları değerlendirildiğinde, öncelikli olarak sağlık sektörüne desteğin fazlasıyla olduğu görülmektedir. Sonrasında ise, salgın sebebiyle duran hizmet sektörünü canlandırmak amacıyla hizmet sektörüne yönelik desteklerin olduğu görülmektedir. Bu desteklerden söz edilirken kuruluşlar tarafından öngörülen ekonomik görünümün de ABD, Avro bölgesi ve gelişmekte olan ülkeler kapsamında pek olumlu yönde olduğu söylenemez. IMF, OECD, WB, ECB gibi kurumların değerlendirmeleri göz önüne alındığında, ortak kanaat olarak dünya ekonomik büyümesinin daralacağı yönünde olmuştur. Salgın neticesinde uygulamaya konulan ekonomik ve sosyal destek paketleri miktarları Türkiye' nin açıkladığı rakamın çok

üzerinde olması yaşanan salgının etkilerinden daha kısa sürede toparlanabilme avantajı sunup sunmayacağı gelecek zamanın göstereceği bir durum olarak karşımıza çıkacağı varsayılabilir.

2.2. Salgın Sonrası Türkiye Ekonomisinin Görünümü

Türkiye' nin içinden geçtiği bu zorlu dönemde, uygulamış olduğu politikalar neticesinde gelinen noktaya bakıldığında (T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı);

- Gayrisafi Yurtiçi Hasılasının 2020 4. Çeyrekte %5,9 seviyesinde büyüdüğü görülmektedir. 4. Çeyrek itibariyle, tarımda %4, sanayide %10,3, hizmette %3 seviyesinde değer artışı yaşanmıştır. Özel tüketim harcamalarının %8,2 (özel tüketim harcamalarının büyüme üzerindeki etkisi ise 4,7 puan), kamu tüketimi harcamalarının ise %6,6 (ekonomik büyüme üzerindeki etkisi 1,0 puanlık katkı sunmaktadır) oranında arttığı görülmektedir. Bu değerler kapsamında GSYH %1,8 seviyesinde artış gösteren Türkiye' nin 2009 yılından bu yana büyümesi kesintisiz olarak sürmektedir. GSYH, bir önceki çeyreğe oranla, 2020 4. Çeyrekte %1,7 seviyesinde artış göstermiştir. Salgın sonrası 2020 4. Çeyrekte ivme kazanan büyüme rakamlarının temeldeki sebebi olarak, zorunlu kilitlenme ve yasaklar neticesinde faaliyetlerin yavaşlaması veya durdurulmasıyla etkilenen sektörlerin, mayıs haziran döneminde önlemlerin gevşetilmesiyle toparlanma evresine girmesi olarak gösterilebilir.
- İşgücü istatistiklerine bakıldığında, işsizlik oranının 2020 Kasım dönemi için %13,2 seviyesinde %12,9 seviyesine gerilediğini görmekteyiz. İşgücüne katılım oranının 2019 yılında %52,7 iken 2020 yılında %49,4 ile azaldığı görülmektedir.
- Enflasyon rakamları değerlendirildiğinde, 2021 Şubat ayı rakamlarına göre, TÜFE %0,91 seviyesinde, yıllık enflasyon ise, %15,61 seviyesinde gerçekleşmiştir. Salgının getirisi olarak, Enflasyon rakamlarının temel belirleyicileri Gıda ve Sağlık harcamaları gösterilebilir. Buna göre, gıda ve alkolsüz içeceklerde %2,57 (enflasyona olan katkısı ise 0,67 puan), sağlık % 3,0 (enflasyona olan katkısı %0,10) artış gözlemlenmiştir. Yıllık enflasyona ise, 4,52 puan ile Gıda ve Alkolsüz içecek, 3,45 puan ile Ulaştırma, 1,84 puan ile Ev eşyası en büyük etkiyi yapmışlardır.
- Dış ticaret ve ödemeler dengesi kapsamında, Ticaret Bakanlığı verilerine göre, 2021 Şubat ayı 16 milyar dolar ihracat (bir önceki yıl 17,8 milyar dolar, ithalat 22,4 milyar dolar), 19,4 milyar dolar ise ithalat seviyeleri gerçekleşmiştir. Bir önceki yıla göre dış ticaret açığı 3,4 milyar dolar seviyesine düşmüştür. Yaşanan salgın neticesinde, ülkelerin ticaretlerini durdurmaları ve çeşitli kısıtlamalar getirmeleri bu durumun yaşanmasına sebep olarak gösterilebilir.
- Yıllık olarak değerlendirildiğinde, Türk lirasının dolar karşısındaki değişiminin %23,4 seviyesinde, Euro karşısındaki değişiminin %30,8 seviyesinde gerçekleştiği görülmüştür.
- 2021 Şubat Tüketici Fiyat Endeksi yıllık değişimi bir önceki yıla göre %3,24 artarak %15,61 seviyesine gelmiş, aylık değişim ise bir önceki aya göre azalarak % 0,91 olmuştur. Yurt içi Üretici Fiyat Endeksi Yıllık değişim bir önceki yıla göre %17,83 artarak %27,09 seviyesine çıkmıştır. Aylık yurt içi Üretici Fiyat Endeksi ise, bir önceki aya göre %1,44 azalarak %1,22 seviyesine inmiştir.

ÜFE ve TÜFE oranları değerlendirildiğinde, aradaki makasın açıldığı görülmektedir. ÜFE' de gerçekleşen ciddi anlamdaki %27,09' luk artış ise uzun vadede enflasyon üzerinde etkili olacağı düşünülebilir. Türkiye' nin uluslararası kuruluşlardan biri olan OECD' nin gelişen ülkeler kapsamında büyüme kaydedebilen ülkeler arasında olmamız piyasada yatırımcı açısından bir güven oluşturabilir. Kredi genişlemesi ve para arzı artışının getirisi olarak yaşanan ekonomik

büyüme enflasyonist etkiyi de arttırmıştır. İstihdam ve üretimin güçlendirilmesi yönünde yapılabilecek uygulamalar gerçek anlamda bir büyüme sağlayabilecektir.

3. SONUÇ

2019 Aralık ayında ortaya çıkan ve hızlıca tüm dünyaya yayılan Covid-19 (Korona virüs), etki alanı ve yayılma hızı neticesiyle salgın niteliğini taşımaktadır. İleri teknolojiye, küreselleşmenin getirdiği avantajlara rağmen tüm dünya, beklenmedik şekilde ortaya çıkan küresel boyuttaki salgından nasibini almıştır. Ortaya çıkan bu salgınla, ülkelerin bir takım sektörlerini ve ekonomik yapılarını yeniden şekillendirme gereksinimi duymalarına neden olmuştur. Tedbirsiz yakalanan bu küresel krizle ülkeler gerekli önlemleri tecrübe ederek almak durumunda kalmışlardır. Ülkeler tarafından geliştirilen çeşitli sosyal ve ekonomik politikalar da bu doğrultuda uygulamaya konulmuş politikalar olarak düşünülebilir. Sosyal izolasyon ve karantina önlemleri neticesinde, sektörlerin zorunlu şekilde faaliyetlerine geçici süre ara vermesi ve kısıtlamalar kapsamında faaliyetlerini sınırlandırması, bir takım sektörlerin gelir ve giderlerinde farklılıklara neden olmuştur. Türkiye’ de daha öncesinde de yaşanmakta olan arka arkaya negatif büyüme olarak tanımlanabilen ekonomik resesyon sürecinden henüz toparlanmak üzereyken küresel bir kriz olan Covid-19 salgını ile karşılaşılması Türkiye’ yi ekonomik açıdan oldukça negatif yönde etkilemiştir. Salgın nedeniyle, ticaretin günümüzde küresel boyutta olması beraberinde, yurtdışı taleplerinde düşüşe neden olmuş bu da ihracat pazarında daralmaya ve reel sektörde sorunlar yaşanmasına sebep olmuştur. Petrol taleplerindeki düşüş beraberinde petrol fiyatlarında da düşüşe yol açmıştır. Bu durum, hane halkı açısından olumlu bir etki yaratırken petrol geliri elde eden ülkeler açısından olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Kriz nedeniyle, Türkiye’ den yatırımcı çıkışının gerçekleşmesiyle, dövizde artışın meydana gelmesi, belirsiz ekonomik ortam ve salgının ne kadar daha süreceğinin belirsiz olması neticesinde, reel sektör de etkilenmiştir. Zorunlu olarak alınan önlemler neticesinde, sektörlerin faaliyetlerinin durması veya aksaması ise beraberinde yurtiçi üretim ve tedarikin sekteye uğramasına neden olmuştur. Karantina, sosyal izolasyon, sokağa çıkma yasakları, kafe, restoran, eğlence mekân ve merkezleri gibi sosyal alanların hizmete kapanması da kimi iş görenlerin işlerini kaybetmesine neden olmuş, bu durum da beraberinde yurtiçi talepte düşüşe yol açmıştır. Bu duruma önlem olması amacıyla hem Merkez Bankası hem de Hazine ve Maliye Bakanlığı’ nın açıkladığı bir takım paketlerle piyasa canlandırılmaya çalışılmıştır. Merkez Bankası piyasadaki likiditenin akışkan hale gelmesini sağlamak amacıyla finansal sektöre yönelik uygulamalar ile bankaların kredi vermeleri, ödeme kolaylığı sunmaları gibi önlemler almıştır. Reel sektöre yönelik olarak yapılan önlem kapsamında reeskont ödemeleri gerçekleştirerek vadeli ihracat ödemelerinin tahsilatı hususlarında kolaylıklar sunulmuştur.

Küresel kriz dönemlerine bakıldığında, Covid-19 sağlık krizi dünyayı arz yönünden ciddi anlamda etkilediği söylenebilir. Önceki krizler değerlendirildiğinde, daha çok arzdan kaynaklı değil, talebin az olması, alım gücünün düşük olmasına bağlı olarak sorunlar yaşandığı görülmüştür. Günümüzde, tüm dünyayı etkisi altına alan küresel salgın krizi neticesinde, artık önemli düzeyde arz sorunu ile baş edilmeye çalışılmaktadır. Birçok iş yeri küçük veya orta ölçekli, işletmelerine kilit vurmak, üretimlerini durdurmak, işçi çıkarmak zorunda kalmıştır. Tüm bu faktörler, talebin dışında gerçekleşen salgını olumsuz getirisi olarak sıralanabilir. Ticaretin en zirve şekilde küreselleştiği günümüz dünyasında, virüsün yayılmasını önlemek için getirilen kısıtlamalar kapsamında ülkelere giriş çıkışların kapatılması, gümrük kapılarının kapatılması veya giriş çıkışların çok zor şartlara dayandırılması gibi bir takım hususlar ülkelerin ihracat ve ithalatına ve tedarik faaliyetlerine de yansımıştır. Diğer taraftan tek başına bir arz sorunu olmanın ötesinde aynı zamanda da bir talep sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır. Zorunlu sosyal izolasyon, karantina, işletmelerin faaliyetlerini durdurması gibi önlemler, beraberinde işten çıkarılmaları ve evden

çıkamama sorunlarını da getirmiştir. Dolayısıyla da hane halkı çerçevesinde alım gücünde daralmalar yaşanmaya başlamıştır. Çeşitli tüketim malları ve hizmetler üzerindeki vergilerin azaltılması her ne kadar tüketimi arttırmaya yönelik önlemler olarak alınsa da, alım gücünün zayıflamış olması ve virüs riskinin halen daha devam ediyor olması insanların tüketim eğilimlerine olumlu yönde yansımaları pek mümkün kılmayacaktır. Örnek vermek gerekirse, konaklama hizmetlerinde vergilerin azaltılması, hane halkının şu dönemde konaklama ihtiyacı seviyesini arttıracak pek düşünülemez. Evden çıkmanın şu aşamada tehlike arz ettiği bilinci insanlara benimsetilirken aynı zamanda da tüketimin arttırılmaya çalışılması birbiri ile bir anlamda çelişebilecek hususlardır. Temele bakıldığında, yatırımcının da, hane halkının da, üreticinin de piyasada güvende hissetmek için beklediği şey sağlık sorununa karşı çözümün bulunabilmesidir. Nitekim Covid-19 salgının ortaya çıkmasıyla, birkaç ay içinde yatırım araçlarındaki ciddi düşüşün faiz oranlarının sıfırlanmasına rağmen halen daha devam ediyor olması, aslında bu durumu açıklar niteliktedir. Piyasaların rahatlatma tepkisinin ise, aşının bulunmasıyla gerçekleşmiş olması da destekleyici bir unsur olarak görülebilir. Yapılan ekonomik yardım paketleri içerisinde iyi niyet barındırsa da uzun vadede kesin çözüm odaklı olabilecek mi tartışma konusudur.

Nihai olarak, kurumların bağımsızlaştırılması, ekonomik büyüme gözetilirken istihdam ve üretime yönelik geliştirici uygulama ve politikaların yapılması, kamu harcamalarına yönelik çeşitli kısıtlamaların getirilmesi, açıklanan paketlerin reform niteliğini taşıması amacıyla var olan sorunlara uzun vadeli çözümler üretebilmesi, hane halkı üzerinden alınan çeşitli vergilerin asgari ücret vergisi, işçi-işveren prim ödemeleri, gibi vergi ve indirimlerin salgın süresi boyunca piyasayı ve hane halkını rahatlatmak amacıyla muaf tutulması, işletmeler açısından alınan vergilerin en aza indirilmesi, tarım sektörüne yönelik yardım paketlerinin özellikle bu dönemde arttırılıp üretimin canlandırılmaya çalışılması gibi eylem ve politikalarla, yaşanan bu krizin olumsuzluklarından daha az etkilenilmesi sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

İşlek, E., Özatkan, Y., Bilir, M. K., Arı, H. O., Çelik, H. ve Yıldırım, H. H. (2020). “COVID-19 Pandemi Yönetiminde Türkiye Örneği: Sağlık Politikası Uygulamaları ve Stratejileri” Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü, Birinci Baskı, 10 Haziran 2020, Ankara.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2020) “ Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni”. 2020/ 1-2 (Ocak- Haziran).

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/2020-Y%C4%B1%C4%B1-1.-ve-2.-%C3%87eyrek-D%C3%BCnya-Ekonomisinde-Son-Geli%C5%9Fmeler-B%C3%BClteni.pdf>

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Ekonomik Veriler.
<https://www.sbb.gov.tr/sosyal-iktisadi-gelismeler/>

T.C Merkez Bankası. Enflasyon Verileri, Tüketici Fiyatları
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Enflasyon+Verileri>

T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2019) “Pandemik İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı”
https://www.grip.gov.tr/depo/saglik-calisanlari/ulusal_pandemi_plani.pdf

Toklucu, D. ve Baygeldi, M.V. (2020). “5 Soru: Korona virüs Salgınının Ardından Sosyal Politikalar Alanında Neler Yapıldı?”. SETA. <https://www.setav.org/5-soru-koronavirus-salgininin-ardindan-sosyal-politikalar-alaninda-neler-yapildi/>